

ביטול חזקת הגיל הרך / שירה נוחומוביץ

מלחמת מגדרים בצל הדין הדתי

הצעת החוק לביטול חזקת הגיל הרך היא מהזומה רבה על לא דבר. במבחן המציאות חזקת הגיל הרך אינה "קלף מנצח" – בית המשפט בחון כל מקרה לגופו, וממילא לאחרונה בתי המשפט נוטים לכיוון משמורת משותפת ואחריות הורית משותפת. למרות זאת קמה סביב חזקת הגיל הרך מהזומה מגדרית וכל צד נאחז בעמדתו בחזקה. חזקת הגיל הרך קבועה כיום בחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות וקובעת כי בסכסוך בין ההורים בנושא המשמורת, המשמורת על ילדים עד גיל 6 תינתן אוטומטית לאם, אלא אם בית המשפט מחליט אחרת בנסיבות מיוחדות. לאחרונה סוערות הרוחות עקב הצעת חוק המבקשת לבטל את חזקת הגיל הרך, ולמעשה מבקשת להעניק לבית המשפט את הסמכות לקבוע מי יהיה ההורה המשמורן ולבחון כל מקרה. אלא שכאמור, מדובר בסערה בכוס תה – השינוי עליו מדובר אינו דרסטי, ולמעשה מבטא את המגמה אותה ממילא מיישם בית המשפט. לאחרונה יישם בית המשפט, במספר פסקי דין מנחים, את המלצות ועדת שניט, אשר בין היתר המליצה לבטל לחלוטין את חזקת הגיל הרך ולאמץ מודל של "אחריות הורית משותפת" בין שני ההורים.

המתנגדים לחזקת הגיל הרך טוענים כי מדובר בחוק ארכאי אשר חוקק בשנת 1962 ואינו רלוונטי עוד היום. עם זאת, הם שוכחים לציין כי המשפחות בישראל ממילא כפופות למערכת דינים בת אלפי שנים, ישנה וארכאית פי כמה, שהיא, ולא חזקת הגיל הרך, השולטת בשטח ביד רמה. מדוע כל נושא בתחום דיני המשפחה גורר מלחמה מגדרית? אמנם חזקת הגיל הרך אין מקורה בדין העברי, אבל העירוב הבסיסי בין דת למשפחה יוצר בסיס מעוות. כל מה שנבנה עליו, סופו לפגוע באחד ההורים וכתוצאה מכך גם בילדים. גם כשדנים בנושא שמקורו בחוק ישראלי ולא בדין העברי, לא ניתן להתעלם מהבסיס הלא שוויוני עליו מושתתים דיני המשפחה.

הגברים בצדק מתרעמים על כך שבימינו, כאשר לא מעט מהאבות משתתפים פעילים ושוחים בגידול הילדים, הם עדיין החבים היחידים במזונות ילדיהם על פי חוק. מנגד, מתרעמות הנשים שהן כפופות למערכת דינים עתיקה ולא רלוונטית, במסגרתה הן עלולות להיותר עגונות ולמעשה תלויות לחלוטין בהסכמתו של הגבר לשחררו, וזה עוד לפני שדיברנו על חוסר השוויון במקרה של בגידה. עוד נטען, שלמעשה במרבית משקי הבית בישראל האימהות הן המטפלות העיקריות אם לא היחידות

בילדים, תוך שהן משלמות מחיר כבר בדמות אובדן יכולת הכנסה, ותלות כלכלית בבעל. חולשה זו מציבה אותן חשופות לסחיטה מצד הבעל בכל הנוגע לענייני משמורת, מזונות ומה שביניהם, והן לא מוכנות לוותר על אף "קלף". וגם הן צודקות. ערכוב דת ומשפחה הוא שיוצר את "מלחמת המגדרים", שזו למעשה מלחמת משפחות, אימהות ואבות – על חשבון הילדים. לו לא היינו כפופים לדין העברי, והדין האזרחי היה ברירת המחל, ממילא כל משפחה הייתה נבחנת בהתאם לנסיבות המיוחדות והספציפיות שלה בכל הנוגע למזונות, וההורים היו חבים במזונות ילדיהם בהתאם ליכולותיהם, כפי שממילא מציין החוק. אבל הוראות אלו חלות רק על מי שהדין האישי אינו חל עליו. הפסיקה בישראל יודעת

היטב להתאים את עצמה למציאות המשתנה, וכך ביהמ"ש יצר הלכות מאוזנות בעניין ידועים בציבור, זוגות חד מיניים, מזונות אזרחיים ושיקומיים וכיוצא ב נושאים אשר עליהם לא חל הדין העברי. בתי המשפט מנסים להתאים את הפסיקות בנושאי משמורת משותפת ומזונות לשנת 2016 באמצעות לוליינות משפטית ויצירתיות, תוך שהם כפופים לחלוטין לדין העברי, והנפגעות הן המשפחות. גם ארגוני הנשים וגם ארגוני הגברים צודקים, כי המצב אינו הגיוני. אך לא מדובר במלחמה בין מגדרים אלא בעניין שמקורו בסטטוס קוו פוליטי.

אף אחד אינו מעז לגעת בתפוח האדמה הלוהט הזה, אז המחוקק חוקק חוק המחייב את בני הזוג לפנות להליך גישור (אך שומר היטב על מרוץ הסמכויות) ומבקש לבטל חזקה כזו או אחרת. אך אלו הן פעולות סביבתיות, שעדיין מותירות את ציבור המתדיינים, החילוני ברובו, כפוף לחוקים לא מתאימים ולא מותאמים היוצרים מלחמת מגדרים על גבם של המשפחות והילדים.

אין חובה לבטל את בתי הדין הרבניים; ניתן לאפשר למי שמעוניין להתדיין בבית דין דתי ולהחיל על עצמו את הדין הדתי לעשות כן, בהסכמה. מנגנון דומה קיים כבר בדיני ממונות. נחזור לחזקת הגיל הרך: אותה חזקה ארכאית שאנו כבר לא מרגישים את כוחה בפועל גוררת כאלה אמוציות מכיוון שהיא אינה מצויה בריק. שורשיה של החזקה הזו, כמו שורשיהם של עניינים הקשורים למזונות ולמשמורת ולדיני משפחה בכלל, נטועים בתחושות קיפוח ואי שוויון מגדרי בחסות הדין העברי. ●

שירה נוחומוביץ היא עורכת דין בתחום המעמד האישי ודיני הירושה, הפועלת לקידום זכויות ילדים ובפרט ילדים בעלי צרכים מיוחדים